

5.2 Organizační struktura národního hospodářství

- v mezikrajském porovnání je intenzita podnikatelské aktivity v Jihomoravském kraji průměrná
- Jihomoravský kraj má prvenství v počtu i podílu zemědělských subjektů

V **registru ekonomických subjektů** (dále jen RES) bylo k 31. 12. 2004 evidováno 252,5 tisíc subjektů se sídlem v Jihomoravském kraji. Na celostátním registru se jihomoravský segment podílí více než desetinou, což představuje po Hlavním městě Praze a Středočeském kraji třetí nejvyšší podíl. V rámci kraje je nejvíce subjektů (107 tisíc, tj. 42 %) evidováno v Brně-městě, nejméně pak má okres Vyškov, přibližně 16 tisíc (6 %).

Po bouřlivém vývoji na počátku 90. let se situace v organizační struktuře národního hospodářství již značně uklidnila, přesto každoročně narůstají počty registrovaných subjektů prakticky všech typů. Výjimku tvoří státní podniky (jejich počet se v důsledku odstátního hospodářské sféry dlouhodobě snižuje) a samostatně hospodařící zemědělci a zemědělské podnikatelé, jejichž počet poklesl oproti roku 2000 téměř o 5 %. Nárůst všech ostatních typů subjektů je však částečně ovlivněn i tím, že jsou zapisovány stále nové subjekty (v roce 2004 bylo nově zaregistrováno celkem 9,1 tisíc jednotek, z toho 5,8 tisíc živnostníků), zatímco k výmazu již v takové míře nedochází (v roce 2004 zaniklo celkem 5,2 tisíc jednotek, z toho 3,9 tisíc živnostníků). Přitom podle odhadů a na základě výsledků statistických šetření prováděných u nově vzniklých subjektů skutečně vykonává činnost dlouhodobě 50 až 55 % zapsaných ekonomických subjektů.

5.2.1 Registrované subjekty podle právní formy

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	221 294	231 492	238 702	251 194	252 506	14,1	3,4	100,0	100,0
z toho:									
fyzické osoby	180 422	188 454	194 000	202 199	201 508	11,7	2,8	81,5	79,8
obchodní společnosti	25 785	27 081	27 676	29 197	30 406	17,9	4,2	11,7	12,0
družstva	957	1 034	1 086	1 402	1 492	55,9	11,7	0,4	0,6
příspěvkové organizace	265	384	542	1 426	1 339	405,3	49,9	0,1	0,5
zahraniční osoby	3 478	3 402	3 578	4 319	4 429	27,3	6,2	1,6	1,8
sdužení ¹⁾	7 604	8 019	8 458	8 470	8 802	15,8	3,7	3,4	3,5

¹⁾ včetně organizačních jednotek sdužení

Vývoj struktury RES ovlivňují i legislativní procesy, schvalování a novelizace zákonů, jako je např. vznik společenství vlastníků jednotek na základě zákona č. 72/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Jejich počet dosáhl v roce 2004 přibližně 2 tisíc. K další výrazné změně došlo v počtu příspěvkových organizací, vzrostl z 265 v roce 2000 na 1 339 v roce 2004. Tento vývoj byl zejména ovlivněn zřizováním mateřských a základních škol obcemi. V průběhu posledních pěti let jich bylo v Jihomoravském kraji nově zaregistrováno kolem 600.

Z **právnických osob** tvoří nejsilnější skupinu registru obchodní společnosti (30,4 tisíc), z nich téměř 90 % představují společnosti s ručením omezeným. Nejvíce společností se zabývá obchodní činností (téměř 12 tisíc, tj. 39 %), činnostmi v oblasti nemovitostí včetně služeb pro podnikání, výzkum a vývoj (8 tisíc, tj. 27 %) a činnostmi průmyslovou (4,5 tisíc, tj. 15 %). Ostatní činnosti jsou zastoupeny podílem v rozmezí od 1 % do 10 %. Z průmyslových obchodních společností se sídlem na území Jihomoravského kraje se jich nejvíce zabývá výrobou kovových konstrukcí a kovodělných výrobků (814), výrobou potravinářských výrobků a nápojů (512) a výrobou a opravami strojů a zařízení (432). Z hlediska počtu zaměstnanců jsou nejpočetnější skupinou „mikropodniky“, tedy společnosti s 1 až 9 zaměstnanci. V roce 2004 jich bylo přibližně 11,3 tisíc, tedy více jak třetina z celkové počtu obchodních společností. Jejich činnost byla zaměřena především na obchod (4,7 tisíc), ostatní podnikatelské činnosti (2,2 tisíc) a zpracovatelský průmysl (1,4 tisíc). Přibližně stejná činnostní a velikostní struktura právnických osob se projevovала během celého hodnoceného období. K mírnému zvýšení, zhruba o 10 %, došlo v podílu subjektů se zahraniční nebo mezinárodní účastí. V roce 2004 mělo sídlo na území Jihomoravského kraje 8,8 tisíc subjektů zahraničních, z toho bylo 4,2 tisíc fyzických osob a 2,9 tisíc subjektů s vlastnictvím mezinárodním. Z nich nejvíce bylo společností s ručením omezeným, a to 2,7 tisíce. Počet zahraničních akciových společností se zvýšil oproti roku 2000 pouze o 9 (z 52 na 61). Nedošlo ani k výraznému nárůstu počtu akciových společností s mezinárodním vlastnictvím (kombinace českého a zahraničního kapitálu). V kraji jich v roce 2004 bylo registrováno 161, v roce 2000 celkem 154. Největšími zaměstnavateli mezi obchodními společnostmi pod zahraniční kontrolou jsou AHOLD Czech Republic, a.s. (maloobchodní činnost), Tyco Electronics Czech s.r.o. (výroba elektronických zařízení) a FERROMET GROUP, s.r.o. (výroba litinových a ocelových trub a trubek).

5.2.2 Registrované subjekty podle počtu zaměstnanců

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	221 294	231 492	238 702	251 194	252 506	14,1	3,4	100,0	100,0
v tom s počtem zaměstnanců:									
neuvedeno	52 617	36 884	34 075	58 241	73 350	39,4	8,7	23,8	29,0
bez zaměstnanců	133 317	163 214	173 119	159 165	145 876	9,4	2,3	60,2	57,8
1 - 5	24 529	21 124	21 176	22 895	22 349	-8,9	-2,3	11,1	8,9
6 - 19	7 169	6 726	6 728	7 159	7 183	0,2	0,0	3,2	2,8
20 - 49	2 222	2 102	2 211	2 339	2 265	1,9	0,5	1,0	0,9
50 - 99	795	792	762	765	814	2,4	0,6	0,4	0,3
100 - 199	368	371	363	366	377	2,4	0,6	0,2	0,1
200 - 499	200	200	196	193	215	7,5	1,8	0,1	0,1
500 - 999	43	46	41	42	52	20,9	4,9	0,0	0,0
1 000 a více	34	33	31	29	25	-26,5	-7,4	0,0	0,0

Z firem s více jak 500 zaměstnanci, kterých bylo v roce 2004 v Jihomoravském kraji 77, jich bylo 11 se zahraničním a 14 s mezinárodním vlastnictvím. Mezi největší výhradně české organizace z hlediska počtu zaměstnanců patří např. Fakultní nemocnice Brno, Finanční ředitelství v Brně a Masarykova univerzita. Z výrobních podniků pak např. PENAM spol. s r.o. (výroba pekárenských výrobků), ŽS Brno, a.s. (pozemní a inženýrské stavitelství) a Gumotex a.s. (výroba plastových výrobků). Z celorepublikového počtu 812 subjektů s 500 a více zaměstnanci jich v Jihomoravském kraji v roce 2004 mělo sídlo 77, což je téměř desetina. Více jich bylo registrováno pouze v Praze (209, tj. 25,7 %) a v kraji Moravskoslezském (95, tj. 11,7 %). Oproti roku 2000 se počet těchto velkých firem v Jihomoravském kraji nezměnil, na rozdíl například od kraje Moravskoslezského, kde jich během tohoto období ubylo 12, tj. více než 50 % celkového úbytku v České republice.

Dlouhodobě tvoří okolo 80 % jihomoravského registru **fyzické osoby**, z nich je pak nejvíce živnostníků (v roce 2004 jich bylo 201,5 tisíc osob). Nižší podíl fyzických osob z celkového počtu evidovaných subjektů než má kraj Jihomoravský, a to 69 %, byl zaznamenán pouze v Praze. Nejvyšší podnikatelskou aktivitu vyvíjí fyzické osoby v kraji Olomouckém (kolem 86 %). Od poloviny 90. let se meziročně počet živnostníků zvyšoval. Ke zlomu došlo až v roce 2004, kdy poprvé došlo k nepatrnému snížení (přibližně o 500 osob), což ovšem nekopírovalo celorepublikový trend. Zde naopak došlo k meziročnímu nárůstu o 3,5 tisíc osob a jejich počet se tak zvýšil na 1 675 tisíc. V průběhu roku 2004 bylo na jižní Moravě nově zaregistrováno přibližně 5,8 tisíc živnostníků (v roce 2000 to bylo 8,4 tisíc) a celkem 3,9 tisíc soukromých podnikatelů zcela ukončilo svoji činnost (v roce 2000 to bylo 1,7 tisíc osob). Nutno však podotknout, že v rámci kraje bylo v prosinci 2004 evidováno přibližně 28,6 tisíc (tj. 16 %) podnikatelů s pozastavenou veškerou činností. Z výše uvedených údajů vyplývá, že v České republice má uděleno oprávnění k provozování živnosti každá pátá osoba ve věku 18 a více let, přibližně stejně je tomu i v Jihomoravském kraji.

Po celé sledované období byl patrný trend snižování počtu **samostatně hospodařících rolníků** jak na území kraje, tak v celé republice. K nejvyššímu procentnímu úbytku, a to 9,6 % představující 931 osob, došlo v kraji Zlínském. Dále pak následuje kraj Jihomoravský, kde se počet snížil ze 14,2 tisíc v roce 2000 na přibližně 13,5 tisíc v roce 2004 (přes polovinu je jich evidováno v okresech Břeclav a Hodonín). Přesto počet rolníků na jižní Moravě představuje největší podíl (14 %) na celkovém počtu samostatně hospodařících zemědělců a zemědělských podnikatelů v České republice, což je dáno zemědělským charakterem kraje. Pomyslnou druhou příčku obsadil kraj Středočeský s 12 %-tním podílem. Při srovnání relativních údajů (tedy počtu rolníků připadajících na 1 000 obyvatel) se řadí Jihomoravský kraj na 5. místo s hodnotou 12,1. Prvenství v tomto srovnání má již tradičně kraj Vysočina (15,1), hodnota České republiky je 9,8 samostatně hospodařících rolníků na 1 000 obyvatel.

Na přední místo se řadí Jihomoravský kraj v počtu **fyzických osob podnikajících podle zvláštních zákonů** (např. lékaři, lékárníci, advokáti, notáři apod.). Ze zhruba 112 tisíc v České republice jich podniká 17,6 tisíc v Hlavním městě Praze, 12,7 tisíc v Moravskoslezském a 12,6 tisíc v Jihomoravském kraji.

5.2.3 Registrované subjekty podle převažující činnosti

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	221 294	231 492	238 702	251 194	252 506	14,1	3,4	100,0	100,0
z toho:									
zemědělství, myslivost, lesnictví a rybolov	16 956	16 876	16 302	16 609	16 466	-2,9	-0,7	7,7	6,5
průmysl celkem	31 179	32 808	34 204	35 806	35 886	15,1	3,6	14,1	14,2
stavebnictví	23 571	24 719	25 276	27 257	27 959	18,6	4,4	10,7	11,1
obchod, opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a pro domácnost	63 270	64 670	66 249	66 718	65 359	3,3	0,8	28,6	25,9
ubytování a stravování	9 209	9 669	9 979	10 812	11 125	20,8	4,8	4,2	4,4
doprava, skladování a spoje	6 925	7 661	7 537	7 705	7 549	9,0	2,2	3,1	3,0
finanční zprostředkování	7 855	7 816	7 796	7 792	7 686	-2,2	-0,6	3,5	3,0
činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu	40 319	43 782	46 541	51 469	52 762	30,9	7,0	18,2	20,9
veřejná správa a obrana, sociální zabezpečení	754	717	717	729	696	-7,7	-2,0	0,3	0,3
vzdělávání	2 502	2 773	2 899	3 604	3 681	47,1	10,1	1,1	1,5
zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	3 200	3 260	3 337	3 563	3 632	13,5	3,2	1,4	1,4
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	15 554	16 741	17 865	19 130	19 705	26,7	6,1	7,0	7,8

Odvětvová struktura RES je ovlivněna především strukturou živnostníků. Přibližně třetina, tj. 61 tisíc, jich podniká v oblasti obchodu, ubytování a stravování, dalším nejčastějším odvětvím (22,2 %) jsou činnosti v oblasti nemovitostí včetně služeb pro podnikání, výzkum a vývoj. Tato struktura zhruba kopíruje strukturu republikovou. Z hlediska odvětvové struktury zaujímá Jihomoravský kraj 2. až 4. místo v podílu na republice, pouze v odvětví zemědělství zaujímá s téměř 16,5 tisíc z celkového počtu 134,5 tisíc subjektů (tj. 12 %) místo první. Nejvyšší podíl mezi okresy Jihomoravského kraje má ve všech odvětvích Brno-město, s výjimkou zemědělství, kde prvenství drží okres Břeclav s podílem 27 % a veřejné správy, kde je nejvíce subjektů (22 %) zaregistrováno v okrese Znojmo, což je však zapříčiněno nejvyšším počtem obcí (148) v kraji.

Od roku 2000 došlo také ke značnému nárůstu počtu subjektů **v likvidaci nebo konkurzu**, a to z 1,9 tisíc v roce 2000 na 3,1 tisíc v roce 2004, ale i subjektů s pozastavenou či přerušenou činností (z 9,7 tisíc v roce 2000 na 28,6 tisíc v roce 2004). V roce 2004 tak představují více než osminu všech evidovaných jednotek, v roce 2000 dosahovaly jen pětiprocentní podíl.

U vybraných **podniků s 20 a více zaměstnanci** (s výjimkou odvětví veřejné správy a odborových, profesních a podobných organizací) jsou vymezovány i **místní jednotky**, tzn. podniky nebo jejich části (dílň, obchody, kanceláře, sklady) místně odloučené. V Jihomoravském kraji má sídlo 2 163 podniků s 5 166 místními jednotkami, z nichž více jak 60 % (3,1 tisíc) má sídlo v kraji a poskytují pracovní příležitosti zhruba 50 tisícům lidí, přibližně 2 tisíce jich sídlí mimo kraj a nabízí přibližně 37 tisíc pracovních míst. Nejvyšší podíl odloučených jednotek jihomoravských podniků je v Praze (7,1 %) a v kraji Moravskoslezském (4,7 %), naopak nejméně v kraji Karlovarském (pouze 0,7 %). Přitom není bez zajímavosti, že největší počet zaměstnanců zaměstnávají odloučené místní jednotky jihomoravských podniků v kraji Olomouckém (6,4 tisíc zaměstnanců), následuje Hlavní město Praha (6,2 tisíc zaměstnanců) a Středočeský kraj (5,5 tisíc zaměstnanců).

Na území Jihomoravského kraje je umístěno kolem 2 tisíc místních jednotek podniků, jejichž sídlo se nachází v jiných krajích republiky a které zaměstnávají přibližně 45 tisíc pracovníků. Nejvíce je zde poboček pražských firem (1,1 tisíc), ve kterých pracuje 33 tisíc lidí.

Při mezikrajském porovnání **intenzity podnikatelské aktivity** (počet registrovaných ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel) se Jihomoravský kraj řadí na sedmé místo s 225 subjekty na 1 000 obyvatel, i když v absolutním počtu (252 506) zaujímá místo třetí. Nejvyšší intenzitu vykazuje Hlavní město Praha (358) a Liberecký kraj (253), nejnižší kraj Moravskoslezský (181) a Vysočina (185). Republikový průměr počtu subjektů na 1 000 obyvatel v roce 2004 činil 230. Ve všech krajích došlo od roku 2000 k mírnému nárůstu, nejvíce vzrostla intenzita v kraji Karlovarském (o 46), nejméně v Moravskoslezském (o 22).

V Jihomoravském kraji došlo k nárůstu o 30 subjektů, což je o 10 méně, než jaký byl průměrný nárůst za Českou republiku.